

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7012>

Number: 56 , p. 171-175, Spring III 2017

Yayın Süreci / Publication Process

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date - Yayınlanma Tarihi / The Published Date

10.03.2017

31.05.2017

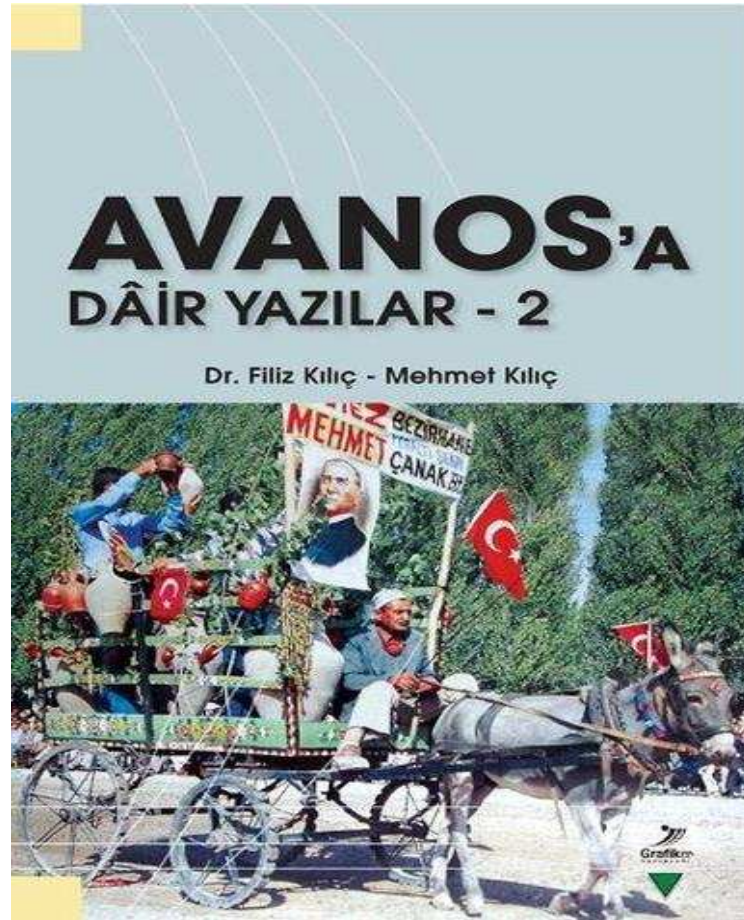
Zamana Not Düşmek

Dr. Filiz Kılıç- Dr. Mehmet Kılıç, Avanos'a Dair Yazılar-2

Grafiker Yayınları, 2017

Yrd. Doç. Dr. Volkan Karagözlü

Neuşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Yazmak, zamanın elinden bir şeyler kurtarmaktır. Yazmak, insanoğlunun ölüme karşı bir tavır olduğu gibi kendisinden sonra bir şeyler bırakma çabasıdır aynı zamanda. Yazmak, insanın var olduğunun, bir zamanlar yaşadığının, kısacası geleceğe kalmanın bir umududur. Zamanın yıpratıcılığı, eziciliği ve yok ediciliği karşısında insanın elindeki tek sığınaktır. Zamanı aşmanın bir yolu olan bu çaba insanın mekân içinde kendini anlamlandırdığı ilk günden itibaren ifadesini bulmuş. Dünyadaki serüveninde insan mekâna sığınmış, ona duygularını aktarmış, onu etkilemiş ve ondan etkilenmiş. Mekânı değiştiren insanoğlu onunla birlikte değişmiş, ilerlemeye bir adım atmış, yani gelişmiş. Bu gelişim insanda bir hafıza oluşturmuş. Bu hafızaya iyi kötü, sevinçli hüzünlü, kendini yücelten, ilerleten, gerileten tüm anı parçacıklarını depolamış sonra. Onu bir mekâna yerleştirmiş... Vakit ilerledikçe, biraz da yaş geçince anı deposundan bu hatıraları çıkarmış zaman zaman... İyisiyle gönenmiş, kötüsüyle karşılaşınca buruk bir tebessüm kalmış bu anılardan. Yazmak, bu anıları gelecek zamanın sahiline atmak işte... Mekânın hafızasını oluşturmak için bir adım...

Bu hafızayı oluşturma, anıları geleceğe bırakma çabasının bir ürünü Avanos'a Dair Yazılar-2. Prof. Dr. Filiz Kılıç ve Dr. Mehmet Kılıç tarafından, Avanos üzerine daha önce hazırlanan kitaplar bütünüün bir parçası ve sonuncusu da olmayacak gibi... 21 başlık altında toplanan yazılarda neler yok ki... Avanos'a dair eski yaşamdan görüntüler (Kılıç & Kılıç, 2017: 7-77), adetler (Kılıç & Kılıç, 2017: 153-213), Hıdırellez kutlamaları (Kılıç & Kılıç, 2017: 117-127), nazar ile ilgili inanışlar (Kılıç & Kılıç, 2017: 127-137), ağıt yakma geleneği, Avanoslu farklı simalar (Kılıç & Kılıç, 2017: 267-281), Avanos ve çevresi üzerine yazılanlar (Kılıç & Kılıç, 2017: 231-249, 313-383)... Ama bunlardan daha da önemlisi yaşanmışlıklar ve bu yaşanmışlıklardan arta kalanlar, kitabın eksenini oluşturmakta. Kitapta anlatılanlar yaşanmışlıkları bir araya getirirken bir mekân

hafızası oluşturmaya yönelik kaygıyı da taşıyor. Kitaptaki yazılar, bu kaygının yönlendirmesiyle ortaya çıkan "ben kimim" sorusuna cevap verecek nitelikte.

Kitabı okuduğunuzda Avanos'un geçmişteki pek çok yüzü ile karşılaşıyorsunuz. "Eski Avanos'ta Gündelik Yaşam" sizi yokluk yıllarının meşakkatli günlerine götürüyor. Paranın çok az bulunduğu zamanlarda ticaretin mübadele usulüyle yapıldığı günler. Herkesin kendi yağıyla kavrulduğu paranın olmadığı, olanların ise parayı faizle verdiği dönemler. Yazıda şimdilerde unutulmuş ama geçmiş zamanın günlük yaşamında alışverişin belkemiğini oluşturan ihçıları görüyoruz. Çerçi de denen bu kişiler eşeklerine yükledikleri malzemeleri indirdiklerinde "ıhh" diye bir ses çıkardıklarından bu adı almışlar. Halı dokumacılığı, halı dokurken kadınların söyledikleri maniler, bin bir zahmetle yetiştirilen ürünlerin çok ucuza satılması, Halkevine gelen gazete ve dergilerin panoya asılarak buradan okunması, akümülatörlü radyo, Ramazan gecelerinde kahvelerde oynanan tombala, kelle aşırma yarışmaları, eğlenceler, Avanos'taki düğünler... hep günümüzde bize yabancılaşmış, bizden uzaklaşmış şeyler. Yazıda anlatılan ilginç, ilginç olduğu kadar bizi düşündürmesi gereken günlük işlerden birisi de su taşıma. Suyu çeşme ya da Kızılırmak'tan kadınlar su testileriyle taşırlar. "Tavşan topuğu" denilen özel örülmüş bir iple su testisi tutulur. Bazen testilerin sayısı iki önde iki sırtta bir de elde beşe kadar çıkar. Özel örülmüş ip dışında kadınların dökülen saçlarından da saç örgüsü şeklinde çok sağlam ipler yapılmış. Yaptığı fedakârlıkları anlatmak için saçı süpürge edilen kadının, saçının ip yapılmasını anlatan bir deyim var mı acaba? Bunun gibi pek çok hayat sahnesinin aktarıldığı yazıda, şiir, mani gibi halk edebiyatı örneklerine ait malzemenin -bu özellik diğer yazılarda da vardır- pek çok yerde kullanılması, o zamanda yaşamış insanların duygularını aktarmakla kalmamış, bizim de bu duyguları anlayabilmemizi kolaylaştırmış.

Kitaptaki yazılardan bazıları, Avanos'un yetiştirdiği simalarla ilgili. Doktor Hacı Nuri Bey'in konağı şimdilerde Turizm Danışma Bürosu olarak kullanılmakta. Yazı hazırlanırken Hacı Nuri Bey'in ailesi hakkında titiz bir çalışma yapılmış. Avanoslu yapı ustası olan Tokmak Mustafa Dede'nin hayatının anlatıldığı yazıdan, bugün Avanos'ta bulunan pek çok binanın ustasının Tokmak Mustafa Dede olduğunu öğreniyoruz. Avanos'un bayındır hale gelebilmesi için önemli katkıları olan Mustafa Dede ıssız bir tarlayı, arsa haline getirip bağışlamış ve kendi adıyla anılan bir mahalle kurmuştur. Yazıda, Tokmak Mustafa Dede'nin aile bireyleri hakkında bilgiler verildikten sonra, hayatının değişik dönemleri anlatılır. Askere gidip Osmanlı Yunan savaşına katılması, göğsünden şarapnel parçası ile yaralanması, çürüğe çıkıp ustalığa dönmesi, o dönemde herkesin çanakçılık yaparken Tokmak Dede'nin yapı ustası olması, dünya görüşü, avcılığı daha pek çok bilgiye ulaşabiliyoruz. Kitaptaki bu tip yazılardan Tahir Kutsi Makal, Avanos sevdalısı Avukat Ali İnce, gariban çanak ustası Hacerap, Şair İsmail Akman'la tanışıyoruz.

Bazı yazılar ise Avanos ve yöresindeki eğlence, kutlama ve batıl inançlar ile ilgili. Hıdırellez kutlamaları, düğünlerde oynanan oyunlar, artık unutulmuş cirit ve güreş oyunları, ağıt yakma geleneği, evlilik âdetleri ve nazar değmesi ile ilgili inançlar... Avanos'taki batıl inançlardan bir tanesi de ses alıcılar: "Gün kararınca, gecenin koyu karanlığında ses alıcılar kapıları vurur, evdekilerden birini adıyla çağırır. Yanıtlayanlar, yaşamlarının sonuna değin seslerini yitirirlermiş. Ses alıcılar, yatsıdan sonra, karanlık çöktükten sonra gelirlermiş. En iyisi hiç yanıt vermemekmiş. Gezginci ölülerin tiniymiş bu ses alıcıları! Niceleri böyle seslerini kaptırmışlar (Ergüven, 1989: 34)". Bu tür yazılarda Avanosluların âdetleri, gelenekleri, göreneklerinin yanında korkularına, özlemlerine ve sevinçlerine de tanık oluyoruz.

Kitaptaki yazılardan özellikle üç tanesi ele aldıkları konular bakımından farklı bir yerde durmakta. Çabuk Unutulan Dostlar (!) Avanos'un Eşekleri, Avanos'ta Keklik Sevgisi, Avanos'un Delileri. Hikâye tadındaki yazılardan bir tanesi "Avanos'un Delileri". Korumaya kollanmaya muhtaç olan kişiler deliler. Dünyanın pek çok yerinde uğursuz olarak görülmüş, hatta içinde şeytan oldukları gerekçesiyle akıl almaz işkenceler yapıp diri diri ateşe atılmış... Toplumumuzda ise, özellikle çocuklar tarafından eğlence nesnesine dönüştürülse de korunmuş kollanmış... Bazen onların hikâyelerini okuduğunuzda içinizden bir şeylerin koptuğunu hissediyorsunuz... Bazı günler saçma sapan, bazı günler ise çok mantıklı konuşan Deli Bekir hiç sebep yokken bir gün kendisini alev alev yanan çanak fırınlarından birisine atar. Birkaç saat içinde fırında sadece küle bulanmış kemikleri kalır. Bazen de onların hikâyelerini okuduktan sonra ibretle bakarsınız hayata... "Mali'nin Deli Memed bir değneğin ucuna taktığı mendile koyduğu şekerleri dağlarda karınca yuvalarının önüne koyardı. Esnaf bu huyunu bildiği için zaman zaman birer avuç toz şeker verirdi. Memed bir gün Kasabaya Hakkı Çavuş'un dükkânına gelir. Hakkı Çavuş, baharda elinde çokça soğan ıskası olduğundan zamanında satamayarak zarar etme endişesindedir. Deli Memed *endişelenme, satarsın, satarsın*, der ve elini ıskanın olduğu telize sokar, bakar. Endişesini daha önce kimseye söylemeyen Hakkı Çavuş bu söze çok şaşırır. Nitekim biraz sonra Ürgüp'ten birisi gelir ve elindeki ıskaların hepsini satın alır. Bunun üzerine Hakkı Çavuş, Malinin Deli Memed'de bir keramet olduğunu düşünür. Kıran'da bulan evinin yanına küçük bir oda ekler. Ömrü boyunca Malinin Deli Memed'e bakar besler." (Kılıç & Kılıç, 2017: 307-308) Bu yüzden kimseye deli dememeli, çünkü kimin deli kimin veli olduğu asla bilinmez.

Delilerin başkasına garip gelecek davranışları var. Hepsinin de ayrı ayrı. Bohçalı

Deli Mehmet Çavuş gazoz kapaklarını, askerlerin rütbe işaretlerini ve bulduğu diğer aksesuarları elbisenin üzerine, göğsüne takarmış. Takıntısı askerlikle ilgiliymiş, *ben terfi ettim terfi ettim*, diye gezermiş. Deli Mevlit ise önüne ya da yanına çizilen bir çizginin dışına adım atamaz, o çizginin arkasına hapsolürmüş. Atalay Seller ise insanların yanına gelecek çok alakasız bir konuda alakasız bir şeyler söyler ve gidermiş. Hayatı boyunca hiç çalışmamış, şakadan da olsa kendisine bir iş yapması istenince, *yok baba ben bu işleri bıraktım*, diyerek uzaklaşan, kimseye zararı olmayan biriymiş.

21 yazı ve 484 sayfadan oluşan "Avanos'a Dair Yazılar-2" kitabının hazırlanışında büyük emek harcadığı görülmektedir. Yazılar akademik disiplinin bir gereği olan atıf gösterme usulüne göre yazılmıştır. Böylece faydalanılan kişiler ve bilgilerin, nereden alındığı takip edilebilmektedir. Atıflara bakıldığında sözlü kaynaklardan, internet kaynaklarına kadar geniş yelpazedeki malzemeden yararlanıldığı görülmektedir. Kaynakçada iki sayfayı tutan sözlü kaynaklardan bilgilerin derlenmesi, deşifre edilmesi ve kitaba uygun bilginin kullanılması ayrı bir uzmanlık alanının göstergesi. 64 kişiden derlenen bilgiler, o bilgi ile ilgili ne kadar kişi varsa sorulup doğrulatılmış, fikir birliği oluştuğunda kitaba alınmış. Uzun, zahmetli ve yorucu bir iş. Yazılı kaynaklarda bilimsel makalelerden, gazete haberlerine; romanlardan, dergilere kadar geniş bir malzeme söz konusu. Bunların dışında cami kitabeleri orijinalinden okunmuş, eski yazı ile ilgili kaynaklar ilgili yerlerde Latin harflerine aktarılmıştır. Bütün bunlar bir araya getirildiğinde eserin akademik ciddiyetle hazırlandığı görülmektedir. Eserin hazırlanmasındaki akademik yöntem, üslubundaki akıcılığı gözlemlemiş. Bilimsellikten ödün vermeden, anı tadında bir kitap çıkmış ortaya.

Kitabın anlatımı/sunumuyla ilgili önemli bir özellik ise anlatılan konulardaki görsellik. Eski ve yeni fotoğrafların çoğunluğu Mehmet Kılıç'ın arşivinden. Anlatılan konu ile ilgili fotoğraflar konunun bütünlüğü ve

anlaşılabilirliği için önemli. Kitabın kapağında itibaren bu görselliğe ayrıca önem verildiği görülmekte. Kapakta 70'li yıllarda Avanos'taki bir Cumhuriyet Bayramı'ndaki geçit töreninde bir eşeğin çektiği arabaya konulmuş testiler gösterilmekte. Türk bayrağı ve Atatürk resmiyle süslenmiş arabanın üzerinde asma çubukları ve üzerlikten yapılmış bir nazarlık var. Kitabın arka kapağında ise keklükler. Yani kapağa konan bu iki fotoğraf aslında kitapta anlatılanları da özetler nitelikte. Eserde hakkında yazı yazılan pek çok nesneyi bu iki fotoğraf karesinde görmek mümkün.

Elektriğin olmadığı zamanlarda iki haftada bir kasabaya gelen gazetenin yüksek sesle okunması günümüz insanına belki bir şeyler ifade etmiyor, artık. Ya da her istediğimizde musluğu açıp içtiğimiz su, kendi saçından ip örülerek taşınan suyun yanında ne ifade ediyor bizim için? Kitabı okuyup bir kenara koyduğunuzda hafızanızın kıvrımları arasında Avanos'un yaşanmışlıklarına dair pek çok şey kalmakta. Avanos'taki ölüm ve evlenme adetleri, nazarla ilgili inanışlar, gündelik yaşam, Avanos'a değer katan kişiler... Unutulan ve unutulmaya yüz tutmuş pek çok şey, böylece kayıt altına alınmış oldu. Kayıt altına alınan sadece Avanos'a ait bilgiler değil, anılarımız, değerlerimiz yani biz, geleceğimiz. Araştırmacılar tarafından daha önce birinci cildi yayımlanan (Kılıç & Kılıç: 2016) çalışma kendinden sonraki çalışmanın da müjdecisi: "Geçmişten Günümüze Bizim Avanos". Yoğun çalışma programları içinde her biri ayrı uzmanlık alanı isteyen yöntemlerle hacimli bir eser oluşturan Prof. Dr. Filiz Kılıç ve Dr. Mehmet Kılıç'a teşekkür ederiz. "Avanos'a Dair Yazılar 3, 4, 5..."i kısa zamanda okumak dileğiyle..

Kâmil odur ki koya dünyâda bir eser
Eseri olmayanın yerinde yeller eser

KAYNAKÇA

- Kılıç, Filiz; Kılıç, Mehmet. (2017). *Avanos'a Dair Yazılar-2*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Dr. Kılıç, Filiz; Kılıç, Mehmet. (2016). *Avanos'a*

Dair Yazılar-1, Ankara: Grafiker Yayınları. Ergüven, Abdullah Rıza. (1989). *Yarınları Beklerken*, İstanbul: Gerçek Sanat Yayınları.

